

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 2.10.64 / תע' יחיד / גלריה "צ'מרנינסקי" / תל-אביב

בהקדמה לקטלוג תערוכתו מביא עמנואל קיפניס מעין "אני מאמין" מדברי יצחק דובנו: "בדרך כלל קרובים לרוחי יותר דברי אמנות פשוטים, נזיריים, באמצעי ביטוי ריאליסטיים לפי הוצאתם לפועל ובעלי מגמה חברתית-הומאנית". מאחר ובאמנות אין אמצעים היכולים להתקרא בשם "אמצעי ביטוי ריאליסטיים לפי הוצאתם לפועל" (להוציא אולי את אמצעיהם של הפועלים בשיטת ה"אסמבלאז'" וה"פופ ארט" - וזאת, ודאי, לא היתה כוונתו של קיפניס), התכוון הצייר, מן הסתם, לדרך ציור תיאורית-דמוית. גם המגמה ה"חברתית-הומאנית" מופיעה בתערוכתו של עמנואל קיפניס - ודבר זה הוא רק לטובה - רק בפתחה שבקטלוג. נושאו של קיפניס הם נופים אורבניים, דמויות אדם ומספר דוממים וציפורים. הדברים שבקטלוג מצוטטים כאן לאו דווקא בשל עמקות המופלגת, אלא משום שבאה בהם לביטוי אחת הטעויות היסודיות בגישה לאמנות הפלסטית; טעות שאף מאה שנות התפתחות אמנותית, מאז האימפרסיוניזם ועד היום, לא הספיקו לעקרה: ההתייחסות לציור מבחינת הנושא והמגמה הספרותית, תוך עקיפה מוחלטת של כל התהליך האמנותי עצמו. קל מאוד לתאר ציור שיחד עם היותו ריאליסטי ו"חברתי-הומאני" (ברומה לרוב האמנות הפלסטית הנעשית כיום בברית-המועצות) יהיה גם קיטש גמור. הנושא והמגמה רחוקים מאוד מלתת ערך כלשהו לציור - ואין כל הבדל אם הנושא הוא ריאליסטי או סוריאליסטי, בעל מגמות חברתיות או אינדיבידואליסטיות. לא הנושא הוא הקובע חשיבותה של אמנות, אלא דרך העיצוב. אפילו בימי הרנסאנס ידעו האמנים שלא כל ציור המתאר צליבה הוא אוטומטית ציור חשוב - אם כי הנושא היה להם חשוב ביותר. גישתו של עמנואל קיפניס, כפי שהיא מובעת במובאה מהקטלוג, היא ספרותית מובהקת ולכן אין כל פלא שגישה זו ניכרת היטב גם בציורים עצמם. עמנואל קיפניס הוא מסוג האנשים הרגילים לאותו דבר הנקרא "נושא ציורי". נוף בשעות בין הערביים, עץ בודד שהשיר את עליו, צריפים אפורים נוכח שקיעת השמש, דומם עם פרחים-קוצים ונושאים דומים. אין ספק שיש הרבה יופי בנושאים אלה, לא במקרה הם מופיעים בכל ניסיון שירי של גיל הגימנסיה. אך כאשר נושאים אלה מופיעים באופן בלעדי - ללא כל ניסיון להעניק להם אינטרפרטציה אישית מקורית - קשה מאוד להימלט מהחשד שהרגישות כלפיהם התפתחה לאו דווקא בזכות יופי הנושא עצמו, אלא משום שיופי זה "התגלה" לצייר מתוך אלפי ציורים על נושאים אלה שנעשו לפניו. דומה הדבר לאדם העובר בפאריס וקורא בהתפעלות: זה בדיוק כמו בציורים של אוטרילו! (או רנאר או מונה). אותו אדם אמנם מגלה יופי רב, אך אין זה יפי פאריס, אלא יופי ציוריו של אנטרילו. כמובן שבשום פנים ואופן אי אפשר לטעון שהכול כבר נאמר על הנוף או דמות האדם - עוד הרבה מאוד רבי-אמנים ישאבו מנושאים אלה, אך קודם כל דרושה רעננות הראייה, מעין "ראייה בפעם הראשונה", שתעניק אינטרפרטציה חדשה ועזה לנושאים כאלה. במקום רעננות ראייה כזו, מנסה עמנואל קיפניס לייפות את הנושא. ניסיון ייפוי זה

נראה ברור מאוד כאשר עוקבים אחרי דרך עיצובו של קיפניס. בראש ובראשונה בולטת גישתו לצבע: כל הציורים עשויים במונכרום, היינו, בסולם צבעוני שבמהותו הוא שחור-לבן. אין כל הסתכנות בהעמדת קונטראסט צבעוני. קיפניס מעדיף להשתמש בגוון לשם ייפוי אווירתו, לשון אחר: עקיפה של עיצוב ציורי לשם הדגשות רגשניות. גם במסגרת הסולם הצבעוני המונכרומי אין הפתרון מבוצע ע"י משיכות מכחול בגוון מדויק, אלא ע"י שימוש בצבע שקוף (גלאזורות). טכניקה נוחה ביותר ליצירת אפקטים אסתטיים. אגב, הצד של ה"מלאכה" חשוב ביותר לעמנואל קיפניס; בציוריו הוא מקפיד מאוד להשתמש בטכניקות שתראינה מלוטשות - כפי שמדמה לעצמו טכניקה מלוטשת אדם שלגביו ציור הוא עשיית מוצג אסתטי. וכאן, למעשה, מגיעים לעיקרו של דבר: גם ה"מקצועיות הטכנית" (שאין לה דבר עם ליטוש טכני אמיתי), גם הקישוט האווירתי הצבעוני וגם המשחק האסתטיציסטי בחומריות המופיע ברקע רוב הציורים, תפקידם הוא אחד ויחיד: ייצוג מוצג אסתטי. למטרה זו מגויס טעמו של קיפניס הנוטה לרגשנות מיסטית למחצה, וזאת גם סיבת ההתלות ב"מגמות חברתיות-הומאניות". חשוב לציין כאן שעמנואל קיפניס אינו חשוד ברצון לאחוז את עיני הקהל - את ציוריו הוא עושה לפי מיטב מושגיו ומיטב יכולתו; אם בכל זאת יש בהם הגישה שתוארה לעיל, הרי זה משום שעדיין לא התחוויר לקיפניס ההבדל שבין נוף מעורר רגשות ובין תהליך ציורי, בין מוצג אסתטי ובין עיצוב ציורי.

אליהו גת

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 16.10.64 / תע' יחיד / גלריה "דוגית" / תל-אביב

אם היה באקוורלים המופשטים שהציג אליהו גת לפני כשנה משום ירידה במתח הציורי, הרי באה תערוכתו הנוכחית ומוכיחה שהיתה זו ירידה לצורך עלייה. אין ספק, שבתערוכתו העכשווית הגיע אליהו גת להישגים העולים הרבה על כל הישגיו הקודמים. אחרי כל שנות עבודתו הקודמות, הגישושים והחיפושים, התהייה סביב גישות הביטוי האקספרסיוניסטיות השונות והשהייה בתחום רב הפיתוי והמהמורות של המופשט, יש בתערוכה המוצגת עכשיו משום קפיצת דרך ממש. לאור תערוכה זו, במבט אחורה, נראות עבודותיו הקודמות של אליהו גת יותר כחתימה לקראת השאלות הנכונות מאשר עיצוב תשובות לבעיות הפלסטיות. כאילו בבת אחד, הגיע אליהו גת לדרך ציור אורגנית, משיכת מכחול רגישה ורבת ביטוי, יחס מדויק בין הפרטים המרכיבים את המשטח ובין המשטח השלם ועיצוב תלת-מימדי אורגני. הפתרון נמצא לאליהו גת באמצעות שימוש במשיכת המכחול המעצבת בעת ובעונה אחת את הצורות, הכיוון התנועתי, הטקסטורה ושילוב הצבעים, ומותירה מקום למשחק אמיתי וספונטאני, שהיה חסר כל כך בציוריו הפיגורטיביים הקודמים ושתפס מקום רב מדי בציוריו המופשטים.

הגופים ההרריים, המהווים את נושאו העיקרי של אליהו גת, קיבלו עתה זיהוי לוקאלי